

24.09.2019

Ettekanne Riigikogule avaliku teenistuse 2018. aasta aruande kohta

Austatud juhataja! Head riigikogu liikmed!

Mul on au tutvustada teile järjekordset avaliku teenistuse aruannet, milles annan ülevaate avaliku teenistuse töötajate arvust, tööjõukuludest, värbamisest, voolavusest ning koolitustegevusest 2018. aastal. Pikem aruanne on kõigile kättesaadav, oma ettekandes keskendun mõningatele olulisematele teemadele.

Avaliku teenistuse osakaalu paremaks mõistmiseks teen sissejuhatuseks ülevaate kogu avaliku ja valitsussektori töötajate arvudest.

Avalik sektor jaguneb valitsussektoriks ja muuks avalikuks sektoriks. Valitsussektor koosneb omakorda kolmest alasektorist: keskvalitsusest, kohaliku omavalitsuse üksustest ja sotsiaalkindlustusfondidest. Muu avaliku sektori alla kuuluvad riigi ja kohaliku omavalitsuse osalusega kaupu tootvad ja teenuseid pakkuvad ettevõtted, näiteks aktsiaseltsid Eesti Energia ja Tallinna Lennujaam, aga ka Eesti Pank.

2018. aastal töötas avalikus sektoris tervikuna täistööajale taandatuna umbes 132 tuhat töötajat, kellest ligikaudu 88% oli ametis valitsussektoris ja 12% muus avalikus sektoris. Eesti tööhõivest, 20-64 aastaste seas, moodustab avalik sektor ligilähedaselt viiendiku.

Avalik teenistus omakorda moodustab kogu avaliku sektori töötajaskonnast viiendiku. Need on riigi ja kohalike omavalitsuste ametiasutustes töötavad inimesed. Avalikus teenistuses töötas 2018. aastal umbes 27 ja pool tuhat teenistujat, neist pisut üle 19 tuhande olid ametnikud ehk need inimesed, kellele riik ja kohalik omavalitsus on usaldanud avaliku võimu teostamise.

Avaliku teenistuse alla kuuluvad avalikku võimu teostavad riigi ja kohaliku omavalitsuse ametiasutused, näiteks ministriumid, ametid, inspektsioonid, linna- ja vallavalitsused. Ligi 22 tuhat inimest oli teenistuses riigi ametiasutustes ja 5 564 kohalike omavalitsuste ametiasutustes. 36,4% avalikust teenistusest moodustasid eriteenistujad, keda oli 2018. aastal ligikaudu 10 tuhat inimest. Eriteenistujad on näiteks politseiametnikud, päästeteenistujad, vanglaametnikud ja kaitseväelased.

Eesti tööealiste inimeste arv on vähenemas. Seetõttu on viimastel aastatel ja on oluline hoida valitsussektori töötajate arv tasakaalus tööealise elanikkonnaga. Strateegiliseks eesmärgiks on seatud 12 protsendiline valitsussektori töötajate osakaal, mida suutsime ka möödunud aastal

hoida. See protsent oli 11,9. Eelmisel aastal vähenes valitsussektoris töötavate inimeste arv 0,4 protsendi võrra. Avalike teenistujate arv vähenes 720 inimese võrra ehk 2,5%. Riigi ametiasutustes vähenes avalike teenistujate arv 612 inimese võrra ehk 2,7%, kohalikes omavalitsustes 108 teenistuja võrra ehk 1,9%.

Töökorralduslikult oli möödunud aasta avalikus teenistuses suurte muudatuste aasta. Esmalt lõppes haldusreformi esimene etapp. Ühinemiste teel moodustus 51 uut kohaliku omavalitsust ehk umbes 2/3 kõigist tänastest omavalitsustest. Kokku vähenes omavalitsuste arv 213-lt 79-le.

Kohalike omavalitsuste ühinemise tulemusena on rohkem vahendeid, mida panustada kvaliteetsete teenuste osutamisele. Varasemalt tuli ette olukordi, kus üks töötaja pakkus mitme erineva valdkonna teenust ehk tegeles mitme valdkonnaga. Ühinemiste järgselt on igas tuumikvaldkonnas tööl oma valdkonna spetsialist, näiteks jurist või lastekaitsetöötaja, mida varem nii ei olnud. Kuigi haldusreformi esimese etapi järgselt vähenes personali arv, siis ümberkorraldused aitasid muuta teenuste pakkumise kvaliteetsemaks. Muudatused on kaasa toonud ka ametnike kompetentsi kasvu.

1. jaanuarist 2018 kaotati maavalitsused ehk kohapealsed keskvalitsuse esindused. See tähendas, et mitmed valdkonnad omavalitsustele, näiteks ühistranspordi korraldus.

Luues väljaspool Tallinna uusi töövõimalusi, panustasid ümberkorraldustesse üle neljakümne riigiasutuse, riigi osalusega sihtasutuse ja avalik-õigusliku institutsiooni. Tuletan meelde, et eelmise valitsuse üks prioriteete oli riigipalgaliste töökohtade loomine ja pealinnas väljaviimine. Maakondadesse loodi uusi avaliku teenistuse ametikohti, näiteks piirkonnapolitseerid. Lisaks koliti pealinnast välja sadu töökohti, näiteks keskkonnaametnikud, maksu- ja tolliametnikud, statistikud ja IT-spetsialistid. Sellised ümberkorraldused on andnud võimaluse töötada riigi töökohtadel piirkondades, ka neil inimestel, kes varem olid sunnitud käima tööl Tallinnas.

Nüüd aga täpsemalt valitsussektori töötajatest, avalikest teenistujatest ning nende palgaandmetest.

Valitsussektoris oli möödunud aastal keskmine brutokuupalk 1360 eurot. Võrdluseks toon välja, et Eesti keskmine brutokuupalk oli 1310 eurot. Valitsussektori keskmise brutokuupalga kasv oli 3 protsendipunkti kiirem Eesti keskmise brutokuupalga kasvust. Valitsussektori üldisele palgatõusule avaldas kõige rohkem mõju õpetajate ja kultuuritöötajate palgakasv,

siseturvalisuse valdkonna palgakasv, kuna neile eraldati lisaraha teistest sihtgruppidest rohkem. Riigi ametiasutuste keskmine brutokuupalk kasvas 5,3%, seehulgas kõige enam siseturvalisuse asutustes ja Kaitseväes 6,6%. Kõige vähem tõusis töötasu põhiseaduslikes institutsioonides ja Riigikantseleis, tõus oli 1,9%. Ministeeriumites muutus töötasu 2,6 protsendi võrra. Avalikku teenistusse kvalifitseeritud tööjõu värbamiseks tuleb endiselt tagada töötasu, mis ei jääks konkureerivate tööturu segmentide palgatasemetest maha. Ehk üldisele palgatõusule ei saa ka avalik sektor alla jääda.

Ametnikke oli 2018. aastal pisut üle 19 tuhande. Nende keskmine brutopalk oli 1 711 eurot ja see kasvas aastaga 7,5%. Riigiametnike palgakasv oli 6,9%, mis on olnud sarnane palgaturu üldise palgakasvuga, milleks oli 7,3%. Kohalike omavalitsuste ametiasutuste ametnike palgakasv on olnud mõnevõrra kiirem, see oli 11%.

Avaliku teenistuse keskmine palk on Eesti keskmisest palgast kõrgem, kuna tööde struktuur ja haridusnõuded on erinevad. Avalike teenistujate hulgas on kõrgharidusega inimeste osakaal oluliselt suurem. 2018. aastal oli kõrgharidusega inimeste osakaal Eesti kõikidest hõivatutest 41%, samas 60% avalikest teenistujatest oli kõrgharidusega. Rääkides lähemalt Eesti avaliku teenistuse koosseisu iseloomustavatest karakteristikutest, on avalik teenistus jätkuvalt suhteliselt noor – keskmiseks vanuseks on 43,4 aastat, kuid see on tõusutrendis nagu ka teistes valdkondades. Soolises jaotuses on avalike teenistujate seas naisi veidi rohkem kui mehi, kuid eriteenistuses on ülekaalus nooremaealised mehed.

Kiire pilk ka tööjõu otsimisse ja koolitamisse.

Kui üheltpoolt on vajadus leida võimalusi ressurside ja tööjõu optimeerimiseks, siis teisalt on äärmiselt oluline leida riigi palgale kvalifitseeritud tööjõudu. Vabatahtlik personalivoolavuse koond on alla kriitilise voolavuse määra, kuid kerges tõusutrendis - riigi ametiasutuses 8% ja kohalike omavalitsuste ametiasutustes 10%. Avalikus teenistuses viidi läbi ligikaudu 4 300 personaliotsingut, millest luhtus 850 ehk 19% otsingutest. Kõige keerulisem on leida sobivaid kandidaate siseturvalisuse asutustes ja Kaitseväes. Neis luhtunud konkursside arv ulatus 26,8 protsendini. Kui vaadata valdkonniti, siis voolavus oli kõige suurem riigi it-sektoris ja vangal ametnike hulgas.

Selleks, et avalik teenistus ja riigipalgalisel töötajad oleksid oma igapäevatoos kompetentsed ning vastuvõtlikud ühiskonna kiiretele muutustele, on vajalik järjepidev koolitamine ning töötajate arendamine. 2018. aastal, pärast Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumist, toodi kohalike omavalitsuste koolitustegevuste fookusesse haldusreformi esimese etapi järgsed

toetavad ja arendavad tegevused. Keskvalitsuse tasandil oli 2018. aastal fookuses teenusedisaini oskused ning keskastmejuhtide ja tippjuhtide järelkasv, et parendada juhtimiskvaliteeti.

Avalikus teenistuses on olulisteks väärtusteks lisaks kompetentsusele ka usaldusväärsus ja ametniku-eetika põhimõtete järgimine. Eetilise käitumiskultuuri soodustamiseks jätkusid möödunud aastal eetika ja korruptsiooni ennetuse valdkonna koolitused ning kiideti heaks kingituste ja soodustuste vastuvõtmise kord.

2018. aasta 1. aprillil möödus avaliku teenistuse seaduse vastuvõtmisest 5 aastat. Seetõttu on aruandes ülevaade seaduse rakendamisest. Möödunud aastal nõustas Rahandusministeerium seaduse rakendamise küsimustes eelkõige kohalikke omavalitsusi haldusreformist tulenevates juriidilistes küsimustes.

Lühidalt tulevikuplaanidest.

Personali väljakutsetega tegelemisel on jätkuvalt oluline strateegiline personalijuhtimine. Selleks, et avalik teenistus oleks konkurentsivõimeline on tähtsal kohal riigi kui tööandja maine kujundamine, konkurentsivõimeline ja õiglane palgapoliitika, järjepidev inimeste arendamine, juhtimiskvaliteedi tõstmine ning tööjõuturu ootustele vastamine.

2019. aastal ja edaspidi jätkub riigipalgaliste töökohtade pealinnast väljaviimine, paindlike töötingimuste ja kaugtöö soosimine. 2023. aasta lõpuks maakonnakeskustesse loodavad riigimajad võimaldavad lisaks avalike teenuste kättesaadavamaks muutmisele parandada regioonide riigitöötajate töötingimusi ning laiendada kaugtöö võimalusi. Oleme valitsuses kokku leppinud põhimõtte, et värbamine avalikku teenistusse ja laiemalt riigi palgale peab olema senisest paindlikum. Parimal kandidaadil peab olema võimalus töötada oma kodukohas. Kõikide maakondade inimesed väärivad töötamist oma riigi heaks. Mul on hea meel, et juba täna on riigiasutusi, kes seda praktikat värbamisel aktiivselt rakendavad, näiteks sotsiaalkindlustusamet ja keskkonnaamet. Mul oli eelmine nädal kaks kohtumist – sotsiaalkindlustusameti üksuse avamisel Türil ja Pärnu EASi kontori töötajatega. Tagasiside inimestelt oli väga positiivne ja ei ole olnud probleeme üksuste avamisel kui anda aega töökohtade väljaviimisele Tallinnast.

Annan oma parima, et avalik teenistus jätkaks ka edaspidi senist head ja tulemuslikku tööd. Nii oleme eeskujuks teistele riikidele nii Euroopas kui kaugemal. Eestil kui väikeriigil on eelis olla kiire ja paindlik erinevate muudatuste ellu kutsumisel. Selleks on vajalik, et meie avalikus

teenistuses töötaksid oma ala parimad inimesed. Nende leidmiseks ja hoidmiseks peab avalik teenistus olema usaldusväärne ja hea mainega ning teenistujaid tuleb järjepidevalt arendada ja vääriliselt tasustada.

Täna kuulamast!